

# Historia wychowania i opieki - opis przedmiotu

| Informacje ogólne   |                                          |
|---------------------|------------------------------------------|
| Nazwa przedmiotu    | Historia wychowania i opieki             |
| Kod przedmiotu      | 05.7-WP-PEDP-HW                          |
| Wydział             | <a href="#">Wydział Nauk Społecznych</a> |
| Kierunek            | Pedagogika                               |
| Profil              | ogólnoakademicki                         |
| Rodzaj studiów      | pierwszego stopnia z tyt. licencjata     |
| Semestr rozpoczęcia | semestr zimowy 2019/2020                 |

| Informacje o przedmiocie        |                                                                     |
|---------------------------------|---------------------------------------------------------------------|
| Semestr                         | 1                                                                   |
| Liczba punktów ECTS do zdobycia | 5                                                                   |
| Typ przedmiotu                  | obowiązkowy                                                         |
| Język nauczania                 | polski                                                              |
| Sylabus opracował               | <ul style="list-style-type: none"><li>dr Edyta Bartkowiak</li></ul> |

| Formy zajęć |                                         |                                        |                                            |                                           |                     |
|-------------|-----------------------------------------|----------------------------------------|--------------------------------------------|-------------------------------------------|---------------------|
| Forma zajęć | Liczba godzin w semestrze (stacjonarne) | Liczba godzin w tygodniu (stacjonarne) | Liczba godzin w semestrze (niestacjonarne) | Liczba godzin w tygodniu (niestacjonarne) | Forma zaliczenia    |
| Wykład      | 30                                      | 2                                      | 18                                         | 1,2                                       | Egzamin             |
| Ćwiczenia   | 30                                      | 2                                      | 18                                         | 1,2                                       | Zaliczenie na ocenę |

## Cel przedmiotu

Opisanie historycznego rozwoju wychowania, opieki i szkolnictwa, ze zwróceniem szczególnej uwagi na ewolucję ideałów, celów wychowania, treści, form, metod i zasad pracy oraz roli nauczyciela i ucznia w procesie edukacyjnym, jak również na przebieg rozwoju opieki nad dzieckiem pozbawionym możliwości wychowania w rodzinie, osieroconym, opuszczonym, wykojejonym, przestępczym i niepełnosprawnym intelektualnie w kontekście zmian obejmujących cele, formy i metody pracy opiekuńczo – wychowawczej oraz rolę opiekuna – wychowawcy na przestrzeni dziejów; ukazanie i scharakteryzowanie rozwoju myśli o edukacji oraz refleksji na temat opieki i wychowania na przykładzie poglądów pedagogicznych wybranych filozofów, pedagogów, działaczy społecznych; prześledzenie, analiza i wyjaśnienie procesów kształtowania się polskiej tożsamości w dziedzinie oświaty, opieki i wychowania oraz myśli pedagogicznej na tle przemian społecznych, procesu formowania się państw i narodów europejskich; wykazanie związków pomiędzy teorią i praktyką opieki i wychowania a uwarunkowaniami społeczno – kulturowymi danej epoki; uchwycenie ciągłości i zmienności w procesie rozwoju oświaty, wychowania i opieki oraz uświadomienie trwałych wartości wybranych poglądów i praktyk edukacyjnych i opiekuńczych dla rozwoju współczesnej działalności pedagogicznej.

## Wymagania wstępne

**Podstawowa znajomość zagadnień historii powszechnej i polskiej.**

## Zakres tematyczny

### Program wykładów:

Historia wychowania jako dyscyplina naukowa – jej geneza, przedmiot, cele i zadania. Początki wychowania w społeczeństwie pierwotnym i jego rozwój w czasach antycznych. Praktyka opiekuńcza w cywilizacjach starożytnych. Rola rodziny w kulturze rzymskiej. Początki aktywności Kościoła chrześcijańskiego na polu opieki. Narodziny adopcji jako formy opieki zastępczej. Szpitalnictwo kościelne. Oświata i wychowanie w epoce średniowiecza.

Nowe tendencje w oświacie, wychowaniu i opiece w dobie renesansu. Początki zorganizowanej opieki publicznej i pomocy dzieciom zaniedbanym, wykojejonym. Pierwsze próby nauczania dzieci głuchych, niewidomych, niepełnosprawnych intelektualnie. Wpływ reformacji i reformy katolickiej oraz Oświecenia na formułowanie postulatów i projektów opieki nad ubogimi, żebrakami i podrzutkami. Pierwsze instytucje opiekuńczo – wychowawcze i ich rozwój (zakład księdza Piotra Gabriela Baudouina, Dom Poprawy). Narodziny ruchu stowarzyszeniowego i zakonnego o charakterze opiekuńczym. Początki instytucji opieki zastępczej i rodzicielstwa zastępczego. Szpitalnictwo i szpitale zakonne.

Edukacja w czasach baroku.

Przemiany w oświacie europejskiej w dobie oświecenia. Reformy szkolne w Rzeczypospolitej w XVIII wieku. Komisja Edukacji Narodowej.

Oświata, opieka i wychowanie pod zaborami. Narodziny i rozwój ochronek. Zakonna opieka zakładowa. Polskie zakłady i szkoły dla dzieci głuchych, niewidomych i upośledzonych w okresie zaborów. Opieka nad nieletnimi na ziemiach polskich (Instytut Moralnej Poprawy Dzieci, Dom Poprawczy w Studzieńcu).

Główne tendencje przemian oświatowych w Europie w XIX wieku. Rozwój opieki przedszkolnej i edukacji elementarnej. Rozkwit szkolnictwa średniego, oświaty dorosłych i edukacji akademickiej. Rozwój opieki pedagogicznej nad dziećmi biednymi, osieroconymi i opuszczonymi. Praca opiekuńcza J. H. Pestalozziego i F. E. Fellenberga. Rodzinopodobne zakłady opieki nad sierotami w Anglii, Belgii, Austrii, Niemczech. Nowe inicjatywy w zakresie opieki pozarodzinnej (kolonie letnie, ogrody jordanowskie) i rodzinnej pieczy zastępczej (gniazda sieroce). Narodziny i rozwój szkolnictwa specjalnego i opieki pedagogicznej nad dziećmi głuchymi, niewidomymi, upośledzonymi oraz przewlekłe i psychicznie chorymi (Charles de l'Epee, Samuel Heinicke, Jakub Falkowski, Louis Braille, Philippe Pinel, Vincenzo Chiarugi, Edouard Seguin, Jean Marc Itard, Ludwik Perzyna).

„Nowe wychowanie” i jego wpływ na oświatę i szkolnictwo.

Oświata, opieka i wychowanie w niepodległej Polsce. Reformy szkolne. Początki pedagogiki opiekuńczej jako dyscypliny naukowej. Nowe formy opieki instytucjonalnej (pogotowie opiekuńcze). Szkolnictwo specjalne i pedagogika specjalna w XX wieku.

Tajna oświata i opieka w latach II wojny światowej i okupacji.

Najważniejsze tendencje w rozwoju szkolnictwa i opieki nad dzieckiem po II wojnie światowej.

Program ćwiczeń:

Narodziny myśli pedagogicznej w czasach antycznych (sofiści, Sokrates, Platon, Arystoteles, M.F. Kwintylian). Myśliciele antyku wobec problemu opieki nad dzieckiem (Platon, Arystoteles, Hipokrates, Plutarch) i wychowania w rodzinie (Marek Tulliusz Cyceon, Lucjusz Anneusz Seneka).

Chrześcijańska myśl pedagogiczna (św. Augustyn, Cassiodor, Grzegorz Wielki, Izydor z Sewilli, św. Tomasz z Akwinu).

Humanistyczne idee pedagogiczne i społeczne (Guarino z Verony, Vittorino da Feltre, Erazm z Rotterdamu, L. Vives, A.F. Modrzewski, Sz. Marycjusz, S. Petrycy, E.Gliczner). Poglądy na wychowanie dzieci i młodzieży moralnie zaniedbanej i osieroconej.

Narodziny podstaw pedagogiki nowożytnej (J.A. Komeński, W. Radke, J. Locke).

Oświatowe idee i nurty doby oświecenia i ich przedstawiciele (J.J. Rousseau, D. Diderot, D’Alambert).

Początki praktyki i teorii wychowania przedszkolnego (R. Owen, M. Pape – Carpantier, A. Cieszkowski, Edmund Bojanowski, F. Froebel), przemiany w szkolnictwie elementarnym (J.H.Pestalozzi, E. Estkowski), średnim ( J.F. Herbart, H. Spencer) i wyższym w XIX wieku.

Narodziny i główne idee „nowego wychowania” (J. Dewey, E. Key, M. Montessori, O Decroly, C. Freinet) oraz jego przejawy na ziemiach polskich (H. Rowid, J. W. Dawid).

Główne postulaty pedagogiki opiekuńczej i specjalnej (Edmund Bojanowski, ks. Jan Bosco, ks. Bronisław Markiewicz, Władysław Szejnach, ks. Wacław Bliziński, Kazimierz Antoni Jeżewski, Józef Czesław Babicki, Wanda Szuman, Helena Radlińska, Kazimierz Lisiecki, Janusz Korczak, J. Joteyko, Maria Grzegorzewska, Janina Doroszewska).

Prekursorzy pedagogiki resocjalizacyjnej (Jan Konopnicki, Natalia Han- Ilgiewicz, Otton Lipkowski, Czesław Czapów, Marek Kotoński).

Metody kształcenia

wykład konwencjonalny, samodzielne korzystanie z multimedialnych kursów online: e-learning, praca z tekstem źródłowym, pogadanka, dyskusja praca w grupach

Efekty uczenia się i metody weryfikacji osiągnięcia efektów uczenia się

| Opis efektu                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | Symbole efektów | Metody weryfikacji                                                 | Forma zajęć             |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|--------------------------------------------------------------------|-------------------------|
| potrafi dokonać ogólnej analizy i interpretacji procesu rozwoju oświaty i opieki na przestrzeni dziejów ze zwróceniem uwagi na zmienność i ciągłość tego procesu. Umie odnaleźć związki i współzależności myśli pedagogicznej z praktyką, a także pomiędzy rozwojem teorii i praktyki oświatowej i opiekuńczej a uwarunkowaniami społeczno – politycznymi, kulturowymi i religijnymi w wybranych okresach dziejów. Potrafi prześledzić proces kształtowania się polskiej tożsamości i tradycji edukacyjnej na tle przemian społeczno – kulturowych w Polsce oraz procesu formowania się oświaty i opieki w innych krajach europejskich. | • K_U01         | • egzamin - ustny, opisowy, testowy i inne                         | • Wykład<br>• Ćwiczenia |
| rozpoznaje najważniejsze nurty i systemy pedagogiczne oraz tendencje, jakie wykształciły się w procesie dziejowym w zakresie rozwoju oświaty, wychowania i opieki, a także tłumaczy społeczno – polityczne i kulturowe motywy ich występowania.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | • K_W05         | • Dyskusja na podstawie samodzielnej analizy materiałów źródłowych | • Wykład<br>• Ćwiczenia |

Warunki zaliczenia

Wykłady

Egzamin ustny na ocenę.

Ćwiczenia:

Zaliczenie ćwiczeń na ocenę na podstawie aktywności na zajęciach.

Ocena końcowa –średnia arytmetyczna ocen z wykładów i ćwiczeń

Literatura podstawowa

- Lepalczyk I., Źródła do pedagogiki opiekuńczej. Tom I - II. Warszawa 1988.
- Kot S., Materiały do ćwiczeń z historii wychowania. Cz. I - III, Warszawa 1994;
- Możdżeń S., Teksty źródłowe do dziejów wychowania. Cz. I - VIII. Kielce 1993.
- Wołoszyn S., Źródła do dziejów wychowania i myśli pedagogicznej. Tom I - IV. Kielce 1998.

## Literatura uzupełniająca

1. Balcerek M., Rozwój wychowania i kształcenia dzieci upośledzonych umysłowo. Warszawa 1981.
2. Badora S., Uczucia i profesjonalizm. O formach opieki zastępczej. Częstochowa 1998.
3. Bartkowiak E., Formacje zakonne wobec problemu dzieci pozbawionych opieki w Polsce w latach 1918 – 1939. Zielona Góra 2009.
4. Bartnicka K., Szybiak I., Zarys historii wychowania. Warszawa 2001.
5. Dąbrowski Z, Kulpiński .F, Pedagogika opiekuńcza, historia, teoria, terminologia. Olsztyn 2000.
6. Dzieje szkolnictwa i pedagogiki specjalnej, red. S. Mauersberg. Warszawa 1990.
7. Historia wychowania, pod red. L. Kurdybachy. Tom I-II. Warszawa 1965-68.
8. Historia wychowania – wiek XX, pod red. J. Miąso. Tom I - II. Warszawa 1984.
9. Kalinowski M, Pełka J., Zarys dziejów resocjalizacji nieletnich. Warszawa 2003.
10. Kot S., Historia wychowania. Zarys podręcznikowy. Tom I-II. Warszawa 1984.
11. Krasuski J., Historia wychowania. Warszawa 1985.
12. Litak S., Historia wychowania. Tom I-II. Kraków 2004.
13. Maciaszkowa J., Z teorii i praktyki pedagogiki opiekuńczej. Warszawa 1991.
14. Możdżeń S., Zarys historii wychowania. Cz. .I - II. Kielce 1992.
15. Węgierski Z, Opieka nad dzieckiem osieroconym. Teoria i praktyka, Toruń 2006.
16. Wołoszyn S., Dzieje wychowania i myśli pedagogicznej w zarysie. Warszawa 1964.
17. Wołoszyn S., Nauki o wychowaniu w Polsce w XX wieku. Próba syntetycznego zarysu na tle powszechnym. Kielce 1998.
18. Wroczyński R., Dzieje oświaty polskiej. Cz. I-II. Warszawa 1996.
19. Żołędź – Strzelczyk D., Dziecko w dawnej Polsce, Poznań 2002.

## Uwagi

Kurs z materiałami dydaktycznymi przygotowanymi przez prowadzącego udostępniony na indywidualnych kontaktach studenckich platformy e-learningowej UZ.

Zmodyfikowane przez dr Edyta Bartkowiak (ostatnia modyfikacja: 10-11-2019 20:01)

Wygenerowano automatycznie z systemu SylabUZ